

»Mladi za napredek Maribora 2020«

37. srečanje

OREL NAD POTONOM SFINGINEGA LJUDSTVA

ZGODOVINA

Raziskovalna naloga

Avtor: GAJA GERMAVC PUŠNAR

Mentor: MARTINA BORKO

Šola: OŠ FRANCETA PREŠERNA MARIBOR

Število točk: 143/ 170

Maribor, februar 2020

»Mladi za napredek Maribora 2020«

37. srečanje

OREL NAD POTONOM SFINGINEGA LJUDSTVA

ZGODOVINA

Raziskovalna naloga

Maribor, februar 2020

KAZALO

1. VSEBINSKI DEL NALOGE	8
1.1 Uvod	8
1.1.1 Namen in cilj	8
1.1.2 Hipoteze	8
1.2 Opis pomembnih ljudi takratnega časa	9
1.2.1 Aleksander Veliki	9
1.2.2 Julij Cezar	9
1.2.3 Kleopatra VII.	10
1.3 V plamenih aleksandrijske knjižnice je izginila zgodovina Egipta	10
1.4 Delitev ozemlja	11
1.5 Kleopatra in zadnji Ptolemajci	13
1.6 Rimski Egipt	14
1.7 Življenje Egipčanov pod Rimsko oblastjo	15
1.7.1 Prihod Rimljanov	15
1.7.2 Razredi in kopice ali 'zavedati se svojega položaja'	15
1.7.3 Rimljani	16
1.7.4 Egipčani	19
1.7.5 Mesta na podeželju	20
1.7.6 Kmečke vasi	22
1.7.7 Pridelovanje hrane	23
1.7.8 Proizvodnja blaga in postrežbe	26
2. GLAVNI DEL	27
2.1 Metodologija dela	27
2.2 Rezultati (predstavitev ankete)	27
3. RAZPRAVA IN INTERPRETACIJA REZULTATOV	37
3.1 Vrednotenje hipotez	37
4. DRUŽBENA ODGOVORNOST	37
5. ZAKLJUČEK	38
6. PRILOGA	39
6.1 Anketa	39
7. VIRI IN LITERATURA	41
7.1 Literatura	41
7.2 Viri slik	41

KAZALO GRAFOV

<i>Graf 1: V katerem stoletju je stari Egipt padel pod grško oblast? (vprašanje 1)</i>	28
<i>Graf 2: Koliko že veš o starem Egiptu? (vprašanje 2)</i>	29
<i>Graf 3: Na kaj najprej pomisliš ob besedi "Egipt"? (vprašanje 3)</i>	30
<i>Graf 4: Kdo je bil/a zadnji/a vladar/ica starega Egipta? (vprašanje 4)</i>	31
<i>Graf 5: Katerega leta je Oktavijan ustanovil Egipt kot rimsko provinco? (vprašanje 5)</i>	32
<i>Graf 6: Komu izmed spodaj navedenih Rimljanov je Kleopatra rodila sina? (vprašanje 6)</i>	33
<i>Graf 7: Položaj žensk v starem Egiptu je bil dokaj enakovreden položaju moških. Ali meniš, da se je njihov položaj pod Rimljani spremenil? (vprašanje 7)</i>	34
<i>Graf 8: Tako Egipčani kot Rimljani so bili politeisti. Imenuj vsaj enega egipčanskega in enega rimskega boga. (vprašanje 8)</i>	35
<i>Graf 9: Odgovori za rimskega boga (vprašanje 8)</i>	36

KAZALO SLIK

Slika 1: Aleksander Veliki _____	9
Slika 2: Kip Julija Cezarja _____	9
Slika 3: Upodobitev Kleopatre _____	10
Slika 4: Mrtvaški prt _____	12
Slika 5: Zemljevid starega Egipta _____	22
Slika 6: Mozaik Nila med poplavo v Palestrini _____	25

POVZETEK

V tej raziskovalni nalogi sem raziskovala področje, ki mi je zelo zanimivo. To pa je obdobje iz časa Egipčanov in Rimljanov oziroma prihoda Rimljanov na takrat še egipčansko ozemlje. Nisem raziskovala samo takratnih dogodkov, ki so se dogajali na vrhu takratne družbene piramide, ampak tudi življenje navadnih ljudi tistega časa. Torej, vsakodnevno življenje navadnih ljudi v času rimskega osvajanja Egipta.

V raziskovanju tega področja sem uporabila dve metodi dela. Ena je bila literatura iz knjižnih virov; druga je bila poizvedovanje o znanju učencev naše šole – anketa. Pri tej sem anketirala učence zadnje triade, s tem pa pričakovala, da bodo učenci devetih razredov vedeli več kot učenci sedmih in osmih razredov.

ZAHVALA

Rada bi se zahvalila mentorici, ki mi je pomagala na poti do končane raziskovalne naloge. Ko sem se odločila za raziskovalno nalogo, si nisem mislila, da bom zahvalo pisala šele dve leti kasneje. Brez učiteljice, ki mi je toliko pomagala pri izbiranju literature, kopiranju knjig, organiziranju ankete, tega verjetno ne bi spisala še naslednje leto. Zahvalila bi se rada tudi učiteljici slovenščine, ki je to raziskovalno nalogo lektorirala ter me s tem rešila možnih slovničnih napak. Zahvala gre tudi mojemu bratu, s katerim sva se spomnila samega imena raziskovalne naloge, ki se mi zdi zelo zanimivo ter hkrati težko razumljivo. Glede na odzive ljudi, katerim sem povedala le naslov svojega raziskovalnega dela, lahko predvidevam, da me niso razumeli najboljše. Brez vseh ostalih družinskih članov, ki so me spodbujali, tudi ko sem svoje delo podaljšala, seveda tudi ne bi šlo.

1. VSEBINSKI DEL NALOGE

1.1 Uvod

Za to raziskovalno nalogo sem vedela, da bo nekaj v zvezi z zgodovino, takoj ko sem izvedela, da je to možno. Takrat sem se morala le še odločiti, kateri del v človeški zgodovini bi rada raziskala. Egipčani so mi bili že od nekdaj med najljubšimi. Najbolj so me pritegnili. Na svojo stran so me pridobili že v tretjem razredu, ko sem se spustila v svet mumificiranja. Za tem se je znanje samo še širilo. Zato ni bilo nenavadno, da sem si izbrala prav to temo. Ampak, da bi raziskovala samo Egipčane, se mi ni zdelo dovolj. Potem sem se odločila za meni zelo zanimivo obdobje v človeški zgodovini: srečanje dveh večjih antičnih kultur. To me je fasciniralo. Ne bi raziskovala samo ene, ampak kar dve različni temi zgodovine. Seveda pa sem si morala delo še otežiti. Ker mi očitno ni bila dovolj tema, za katero že tako ali tako ni veliko literature, sem se odločila, da bom raziskovala življenje navadnih ljudi, pred, med in po osvajanju Rimljanov.

1.1.1 Namen in cilj

Namen in cilj te raziskovalne naloge sta bila enaka. Torej, da bi sama izvedela še več o tem obdobju zgodovine, kar lahko potrdim, da sem. Prav tako pa tudi, da bi to temo, o kateri ni prav veliko literature, združila na enem mestu. Mislim, da bi to lahko pomagalo vsem tistim, ki želijo o mešanju stare Egipčanske kulture in antičnega Rima izvedeti več. To obdobje, ki ni tako dobro poznano, sem želela približati tudi ostalim.

1.1.2 Hipoteze

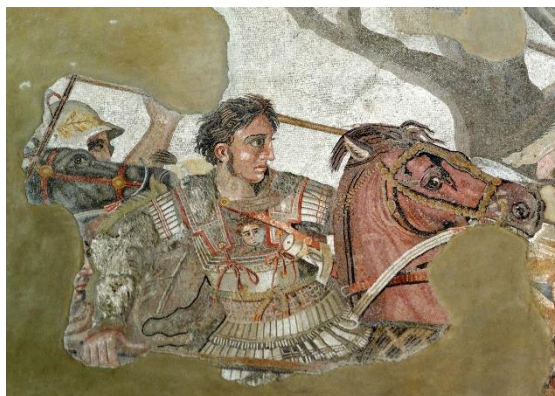
Na začetku raziskovanja sem si zadala 3 hipoteze, katerih rezultate opišem proti koncu naloge. Hipoteze, ki sem si jih zadala so:

- Devetošolci vedo o Egiptu več kot učenci 7. in 8. razreda.
- Egipčani so Rimljane lepo sprejeli.
- Rimljani so povsem vsilili svojo vero Egipčanom.

1. 2 Opis pomembnih ljudi takratnega časa

1. 2. 1 Aleksander Veliki

Aleksander je Egipt osvojil leta 330 pr. n. št. in tam ustanovil Aleksandrijo. Ko je leta 323 umrl, je Ptolemaj I. sem pripeljal njegovo truplo in zgradil grobnico, ki jo še vedno iščejo. (Vercoutter, 1986)

Slika 1: Aleksander Veliki

(Vir: [//upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/59/Alexander_and_Bucephalus_-_Battle_of_Issus_mosaic_-_Museo_Archeologico_Nazionale_-_Naples_BW.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/59/Alexander_and_Bucephalus_-_Battle_of_Issus_mosaic_-_Museo_Archeologico_Nazionale_-_Naples_BW.jpg), 7.2.2020)

1. 2. 2 Julij Cezar

Gaj Julij Cezar je eden najbolj znanih predstavnikov starega rimskega sveta. Bil je vsestranski general rimske vojske, politik, državnik in zgodovinpisec. Ljudje so ga oboževali, ker je bil voditelj velesile tistega časa. V bojih proti Ptolemajcem, kateri so se v dinastijskih bojih borili za oblast, je pomagal na prestol še egiptovski princesi Kleopatri, ki ga je osvojila. (https://dijaski.net/gradivo/zgo_ref_cezar_gaj_julij_01, (12.11.2018)

Slika 2: Kip Julija Cezarja

(Vir: <http://www.dobrokuham.si/gaj-julij-cezar/>, 7.2.2020)

1. 2. 3 Kleopatra VII.

Kleopatra VII. je bila zadnji vladar oz. vladarica iz makedonske dinastije Ptolemajcev in s tem zadnji grški vladar Egipta. Na prestol se je povzpela leta 51 pr. n. št., kot sovladarica svojega moža in brata Ptolemeja XIII. (Vir: <http://zgodovina.si/13557-2/>, (12.11.2018))

Slika 3: Upodobitev Kleopatre

(Vir: <http://zgodovina.si/13557-2/>, 7.2.2020)

1. 3 V plamenih aleksandrijske knjižnice je izginila zgodovina Egipta

Teodozijevo odločitev je toliko bolj pomembna, ker je leta 47 pr. n. št., ko je Julij Cezar zavzel Aleksandrijo, aleksandrijska knjižnica zgorela. (Vercoutter, 1986, str. 14) Kleopatra se je iz strahu, da je med potjo po Aleksandriji, ki jo je zasedla vojska njenega brata, ne bi ubili, skrila v preprogo in se dala z ladjo odpeljati v palačo. Zvijajača je bila cesarju všeč, zato se je obrnil proti Ptolemaju. Aleksandrija se je uprla. Da se mu ne bi uprli še mornarji, je Cezar ukazal zažgati ladjeveje. (Vercoutter, 1986, str. 15) V tej bogati knjižnici je bilo, kot trdijo, 700 tisoč zvitkov. Med njimi so bila številna dela, ki so se nanašala na faraonski Egipt, *Zgodovina Egipta* v tridesetih knjigah, ki jo je Maneto, egiptovski svečenik, na zahtevo Ptolemaja I. napisal v grščini. Maneto je v knjižnicah in arhivih templjev še lahko brskal po egipčanskih zapisih o dogodkih iz preteklosti in jih nato prevedel v grščino. V svojem delu ni le nanizal dogodkov od davnega starega veka naprej, ampak je tudi opisal navade tamkajšnjih prebivalcev in njihovo vero. V grščino je prevajal originalne zapise. Izguba Manetove *Zgodovine Egipta* je obžalovanja vredna. Pred iznajdbo tiska so namreč knjige obstajale le v enem samem izvodu, ki so ga pozneje prepisali na roko. Vse velike knjižnice, kot je bila aleksandrijska, so seveda

hranile kopije originalnih del. V tem primeru so jih shranili v knjižnico Serapisovega templja v sami Aleksandriji. Na nesrečo pa tega templja niso le zaprli, ampak so ga leta 391 n. š. tudi porušili in požgali. Tista dela torej, ki niso bila uničena leta 47 pr. n. š., so tokrat dokončno izginila. Okoli leta 450 n. š. tako nihče več ni ne bral, ne razumel zapisov starega Egipta. Izginilo je tudi vse, kar so Egipčani sami napisali v grščini, da bi svojo deželo predstavili osvajalcem. (Vercoutter, 1986, str. 14)

1.4 Delitev ozemlja

Po Aleksandrovi smrti v Babilonu leta 323 pr. n. št., so si njegov imperij razdelili njegovi generali. Egipt je zasedel Ptolemaj in dinastija, ki se je z njim začela, je trajala dlje kot katerokoli drugo izmed novih kraljestev. Ptolemaj I. je kmalu vrnil Egiptu položaj svetove velesile; zavladal je ne le Egiptu, ampak tudi južnemu delu zahodne Azije vse do Jeruzalema in Damaska. Na zahodu je pridobil Kireno in druga grška mesta v Libiji. Tudi Ciper je postal Ptolemajeva posest, prav tako deli obale južne Anatolije z otoki v Egejskem morju. (Morkot, 2002, str. 91)

V Egiptu je Ptolemaj spodbujal grško naseljevanje in dajal zemljo veteranom svoje vojske. V splošnem je Egipt cvetel, najbolj pa so to čutili grški naseljenci in egipčanska elita. Poznejše ptolemajsko obdobje so kvarili dinastični spori, pri katerih so člani vladajoče družine začeli iskati podporo rastoče sile Rima. Le-to je doseglo vrhunec z vključitvijo Egipta v rimsko državljansko vojno (51 – 30 pr. n. š.). S porazom Kleopatre in njenega ljubimca, rimskega generala Antonija, je Egipt prešel pod rimsko cesarstvo. (Morkot, 2002, str. 92)

Ptolemajci so spodbujali umetnost in znanost in naredili iz Aleksandrije eno največjih središč helenistične kulture in znanosti. Tudi nekatera največja ohranjena egipčanska svetišča so bila zgrajena v tem času. V njih so Ptolemajci, upodobljeni kot faraoni, še naprej opravljali tradicionalne obrede za egipčanske bogove. Še dolgo v rimsko dobo, vse do 4. stoletja n. š., so klesali hieroglifska besedila v stene templjev. Najmočneje pa se je v novem imperiju čutil kulturni vpliv Egipta v veri. Čaščenje Izide in njenih bogov spremljevalcev se je razširilo po vsem rimskem svetu in postalo eden njegovih najpomembnejših kultur. (Morkot, 2002, str. 92)

Slika 4: Mrtvaški prt

(Vir: Morkot 2001, str. 93)

Ta mrtvaški prt jasno kaže na mešano kulturo rimskega Egipta in nadaljevanje egipčanske vere in običajev pod rimsko oblastjo. (Morkot, 2002, str. 92)

1.5 Kleopatra in zadnji Ptolemajci

Egipt je bil zapuščen hčerki Ptolemaja XII., Kleopatri VII., takrat stari 17 let, z odločbo, da se bo poročila s starejšim od dveh bratov, Ptolemajem XIII. On jo je do tega skušal pripraviti s pomočjo dveh spletkarjev na dvoru, Pothinusa in Achillasa, vendar je bila o tem pravočasno obveščena in je odšla na varno v Sirijo. Vseeno pa se je Kleopatra k vratom v Egipt v Pelsium kmalu vrnila z vojsko, kjer se je odvijalo soočenje nje in njenega brata, nobena stran pa ni naredila prvega koraka. (Clayton, 1994)

Rim je tedaj prišel na sceno z Julijem Cezarjem, kateremu je sledil poraz proti njegovemu sovražniku Pompeju po bitki v Pharsalu leta 48 pr. n. št. Pompej, ki je iskal svetišče Ptolemaja XIII., je pristal v Pelsiumu, kjer sta ga umorila Pothius in Achilles, ki sta podpirala Cezarja. Ko je Cezar prispel v Aleksandrijo in bil seznanjen z resnim Pompejem, je dal umoriti Pothinusa (Achillas je umrl kasneje, v rokah Arsinoe, Kleopatrine mlajše sestre). V Aleksandriji je dal Cezar pred njim vpoklicati mladega kralja in kraljico. Bolj priljubljena mu je bila kraljica, Kleopatra, kot že govori zgodovina in veliko iger ter veliko novel. Ptolemaj in Achilles sta na Pharosovem otoku neuspešno oblegala Rimljane in Ptolemaj je v spopadu padel. (Clayton, 1994)

V odredbi za ohranitev krvne linije na prestolu, se je zdaj Kleopatra poročila s svojim mlajšim bratom, Ptolemajem XIV. Ob tem je postala hkrati tudi Cezarjeva ljubica in mu rodila sina, Ptolemaja XV., Cezarijona. Na zadnjem delu Hatorinega templja v Danderi je Kleopatra upodobljena, kako predstavlja majhnega fantka bogovom. To je njena edina upodobitev v vsem Egiptu. Četudi je bila njena lepota opevana v literaturi, je bila Kleopatra predvsem tudi zelo pametna in inteligentna ženska, s političnimi sposobnostmi – morala je biti dovolj zvita, da je očarala moža, kot sta bila Cezar in Antonij, in ju prepričala, da sta ji pomagala pri ohranitvi njenega ljudstva. Bila pa je tudi edina od Ptolemajcev, ki je lahko razumela in govorila egipčansko. Po Cezarjevi smrti je bil Egipt takrat le bogata figura v velikem boju za moč proti Oktavijanu, Cezarjevemu nasledniku in Antonijem. Do bitke je prišlo na zahodni obali Grčije v popoldnevu 2. septembra leta 31 pr. n. št. Morska bitka je najprej zanihala v eno smer, potem pa zaradi nerazumljivega razloga v drugo – nekateri pravijo, da je šlo za upor, drugi, da je prišlo do napačnega razumevanja ukazov – Antonij je prekinil zavezo ter sledil Kleopatrinim ladjam do Egipta. Oktavijanu je bil puščen naslov gospodarja tega ozemlja. (Clayton, 1994)

Naslednje leto je Oktavijan preselil bitko v Egipt in vstopil v Aleksandrijo 1. avgusta leta 30 pr. n. št. je Kleopatra, kot je znano, raje naredila samomor, kot pa da bi bila le okras v zmagi

Rima. Antonij je padel na svoj meč in Oktavijan ju je dal pokopati skupaj v kraljevi mavzolej, ki ga je pripravila Kleopatra v Semi v Aleksandriji. (Clayton, 1994)

1.6 Rimski Egipt

Četudi je Rim s porazom Antonija in Kleopatre zavzel Egipt, država ni postala rimska provinca, kot je bilo sicer v navadi. Oktavijan (ki je postal Avgustus leta 27. pr. n. št. in prvi cesar Rima) je naredil Egipt za svojo osebno lastnino. Vladal mu je predstojnik, kateri je cesarju odgovarjal in noben član cesarske družine ni smel obiskati Egipta brez Avgustusovega dovoljenja. Velika količina žitaric v Egiptu je bila zelo pomembna za vzdrževanje Rima – »Dajte jim (množici) kruha in iger«, je napisal Juvenal in Egipt je prideloval kruh z žitnimi zrnji, ki so jih flote letno prepeljale iz Aleksandrije v Rim. (Clayton, 1994)

Naslednji rimski cesar po Avgustusu je ohranil faraonsko podobo. Na stenah ali kipcih je prikazan v egipčanski obleki in ni nehal opravljati starih Egipčanskih obredov. Od Avgusta do reforme kovnice v Aleksandriji med vladanjem cesarja Dioklecijana v letu 294, so bili na kovancih vgravirani grški motivi, pretežno tetradrahme¹, napisi, ki so bili vgravirani okoli njegove glave, pogosto pa tudi z obratnim tipom, ki se je vračal v starodavne egipčanske teme ali božanstva. (Clayton, 1994)

Rimski Egipt je bil neizmerno premožen in veliko novih mest je bilo zgrajenih, še posebej v dobi Fajum, s klasičnim Rimskim stilom gradnje kopališč, bazilike in agore. Nekateri templji so bili še vedno zgrajeni po starih načrtih; npr. Esna odseva načrt zgodnjega ptolemajskega templja v Danderi in na zidovih prikazuje nekaj cesarjev iz 1. st. n. št. Ena izmed najbolj znanih stavb v Egiptu je Faraonova postelja ali Trajanov Kiosk, na otoku Filae, ki ga je dal zgraditi Trajan (98 - 117 n. št.) z namenom, da bi postal mogočen vhod v tempelj boginje Hator. Ampak ta ni bil nikoli dokončan. Na Fileju se nahaja zadnji znani, dokazano datirani napis s hieroglifi, vrezan v steno v letu 394 n. št. Pompejev steber v Aleksandriji nima z njim nič skupnega, ampak je bil postavljen v Dioklecijanovi dobi (284-305 n. št.). Po navadi spomeniki iz rimskega obdobja niso v prostorih, ki so izpostavljeni pesku, zato jih ni toliko. Čeprav so ohranjali stare ideje in vero, je faraonski Egipt umrl z zadnjim rodnim faraonom, Nektanebom 2., v letu 343 pr. n. št.; tisoč let pred vzponom islama in padcem Egipta pod njihov vpliv leta 641. (Clayton, 1994)

¹ Tetradrahme - starogrški kovanec - (štirje drahmovi kosi – takratna grška valuta)

1. 7 Življenje Egipčanov pod Rimsko oblastjo

1. 7. 1 Prihod Rimljanov

Začelo se je kot vsak drug vroč poletni dan v Egiptu, tisti dan v avgustu leta 30 pr. n. št. Izmaknili so se rimski straži, ki je varovala njihovo kraljico, ter ji podtaknili predmet njenega samomora. Ta je bila strupena kobra, ali če verjamemo rimskim poetom Virgilu, Horacu in Propertiusu, sta bili kar dve. Usodni udarec je prejela kraljeva leva roka, ne pa kot si drugi razlagajo, leva stran prsi. Četudi so takšni detajli oporekani, glavno dejstvo ostaja enako: strup, katerega si je vbrizgnila sama, je pokončal Kleopatro sedmo, imenovano tudi Thea Philopator (očetova ljubljena boginja), zadnjo vladarico v liniji Ptolemajcev, tisti dinastiji Makedonskih korenin, ki je imela Egipt pod svojo oblastjo 300 let, odkar ga je zavzel Aleksander Veliki. Naslednji osvajalec, Oktavian Cezar, je Egipt dodal v imperij rimskega ljudstva. (Lewis, 1983)

1. 7. 2 Razredi in kopice ali 'zavedati se svojega položaja'

Mladi Plinij, kavalir, učen milijonar, zavzeten delavec v Rimu leta 100, tako napiše cesarju Trajanu:

„Hvala, gospod, da ste omogočili rimskim prebivalcem tako hiter dostop do mojega kiropraktika, Harpokrasa. Ampak sem bil opozorjen s strani oseb, ki so bolj podučene o zakonu kot jaz, da bi moral možu, ki je Egipčan, najprej priskrbeti aleksandrijsko državljanstvo. Zato vas prosim, podelite temu možu aleksandrijsko državljanstvo, da bom lahko mirno užival ob vaši podpori pri odobritvi tega zakona.“ (Lewis, 1983, str. 18)

Na kar vladar odgovori:

„Glede na uveljavljeno prakso cesarjev, mi pravila ne dovoljujejo da bi nekomu lahko podelil aleksandrijsko državljanstvo tako zlahka. Ampak, ker si dosegel rimsko državljanstvo za svojega kiropraktika Harpokrasa, ne morem zavreči tvoje prošnje. Moraš mi dati vedeti, od kod prihaja, da lahko pišem svojemu prijatelju Pompeju Planti, predstojniku Egipta.“ (Lewis, 1983, str. 18)

Socialno-politična struktura rimskega Egipta je večinoma zapisana v teh besedah. Diagram te strukture nosi obliko piramide. Vrh predstavlja privilegij manjši količini rimskih državljanov, ki prebivajo v provinci. Pod njimi je večji sklop ljudi z manj privilegiji, Grki in Judje. Ta dva sklopa počivata v objemu ostalega prebivalstva – kmetov, rokodelcev, lastnikov zemlje,

trgovcev, malo bogatih in veliko revnih, mestnih ljudi, katerih status prinaša dobiček in ljudi iz vasi, ki nimajo niti malo udobja. Zid med višjim in nižjim slojem je bil nepremostljiv, razen, če je cesar ukazal drugače. Bogati Aleksandrijci so bili pogosto nagrajeni z rimskim državljanstvom. V letu 212 n. št. je cesar z gibom peresa, vsem, ki so živeli na ozemlju rimskega imperija, podelil rimsko državljanstvo. Pred tem je bil Egipčan priznan le, če je imel ali aleksandrijsko ali rimsko državljanstvo. (Lewis, 1983)

1. 7. 3 Rimljani

Guverner province, ki je nosil naslov *praefectus Aegypti*, je bil poslan iz Rima kot cesarjev osebni predstavnik. Ta je služil, normalno, kot se je cesarju zahotelo, po navadi v dobi okoli enega do treh let, redkeje za štiri ali pet let. On in nekaj drugih rimskih uradnikov je živelo in delovalo v Aleksandriji. Enkrat na leto je s še enim ali dvema rimskima sodelavcema odšel iz Aleksandrije za časovno dobo do 5 mesecev. V tem času so odpotovali v dve egipčanski mesti – eno v delti in drugo, ki je ležalo na drugi strani nekdanje države. Tam je prisluhnil vsem pritožbam prebivalcev. Še vedno pa so on in njegovi kolegi ostali na razdalji do ostalega ljudstva. Tako so bili znaki, ki jih je delala vlada, nevidni. (Lewis, 1983)

Vsega pa le niso mogli prikriti. Znaki, ki so le ostali vidni, so bili vojaki, ki so bili nameščeni v provinci. Večino časa, v katerem so Egiptu vladali Rimljani, je vojaška okupacija zahtevala dve legiji prebivalcev iz Rima, ki so bili pod oskrbo rimskih oficirjev, kar je predstavljalo okoli sedemnajst ali osemnajst tisoč mož. V zapisih papirusa se srečamo z oddelki, stacioniranimi na strateških položajih v celotnem zgornjem Egiptu, včasih na njihovih običajnih mestih, včasih kje drugje, v skupinah ali sami, vse zapisano do podrobnosti. (Lewis, 1983)

Samo rimski meščani so bili vpisani v legije. Vojaki pomožne enote so bili nagrajeni z rimskim državljanstvom po častnem odstopu, katerega so si pridobili po šestindvajsetih letih služenja. Kakorkoli, vse poti do privilegiranega statusa, vključno z vojaško potjo, so dolgo ostale neproduktivne glede na maso prebivalstva, ki so jo večinoma predstavljali prvotni Egipčani. (Lewis, 1983)

Na drugi strani politične tehtnice najdemo določeno število Rimljanov, ki so imeli denar, in ki so v Egiptu živeli le za določen čas. (Lewis, 1983)

Končno se je število Rimljanov, ki so si dom naredili v Egiptu, večalo. Nekateri so pripadali Aleksandrijskim družinam, ki so pridobile rimsko državljanstvo, ampak večina jih je bila

veteranov iz vojaških enot. V prvem stoletju in pol rimske prevlade, so cesarji uvedli načelo, da zadolžijo rekrute iz province, da so stacionirani tudi v drugih provincah ali območjih. Med temi desetletji so veterani, ki so se ustalili v Egiptu, bili možje tujega izvora. Nastanjeni v Egiptu večino njihovega odraslega življenja, so začeli Egipt čutiti kot njihov dom, in veliko - tudi če je bilo tretje stoletje preden so se vojaki lahko poročali - jih je pridobilo med leti služenja 'navadni zakon' za žene in otroke, katerih status je bil povišan glede na vojakov častni odstop. (Lewis, 1983)

V načrtu za njegovo življenje v pokoju, je moral veteran najprej poskrbeti, da so bili njegovi papirji napisani v pravilnem zaporedju. Na primer: papirus, datiran z 22. januarjem 150 n. št. v Ceaserei, ki se nahaja v Judeji, najden sicer v Egiptu, kjer si ga je očitno zaradi zanimanja vzela ena od strani. Na tem papirusu je bilo potrjeno, da je 22 mož prejel časten odstop iz legije in ne pomožne skupine. (Lewis, 1983)

Papirus v Oslu, ki so ga prvič predstavili javnosti leta 1982, nas je seznanil z drugačno vrsto dokumenta, narejenega za prednosti veteranov. Pismo, napisano 10. decembra 149 n. št., ki ga je napisal rimski uradnik, je sporočalo tajnici, naj vojaku, ki je zaključil svojo delovno dobo zagotovi certifikat, ki potrjuje njegovo oprostitev do plačevanja davkov. (Lewis, 1983)

S papirji in srečo v rokavu je bil veteranov naslednji korak, da poišče želeno posest, po možnosti takšno, ki bi služila tako za prebivališče, kot tudi za investicijo. Obstoječi podatki nam kažejo, kako so se veterani nagibali k življenju v večjih in premožnejših vaseh. (Lewis, 1983)

Kot lahko sklepamo, je veliko vojakov začelo iskati svoj novi dom že leto ali dve pred odpustitvijo iz njihove dolžnosti. To lahko opazimo v pismu, ki je bilo napisano leta 136 n. št., v katerem vojak pričakuje oprostitev z njegovega delovnega mesta po enem dodatnem letu delovanja. Njegovo zgodbo v pismo razlaga svojemu bratu, ki so ga že odpustili iz dolžnosti:

„Sprejmi to z mojim priporočilom, prejemnik tega pisma, Terentianus, častno upravičen vojak, seznanil ga z našimi načini v vasi, da ne bo užaljen. Glede na to, da je lastnik tamkajšnjega stanovanja, sem ga prosil, naj najame hišo zame, v kateri bom lahko prebival to eno leto. Za to bi plačal 60 drahem², rad bi pa tudi, da mi vzame v najem moje polje prav tako za 60 drahem. In rad bi, da ti uporabiš teh 120 drahem, ter kupiš zame od najinega prijatelja – prodajalca

² Grška drahma – valuta, ki se je uporabljala v Grčiji skozi številna obdobja v zgodovini

lanu, ki ima stojnico zraven templja v mestu...” (sledi nekaj nepomembnih podrobnosti) (Lewis, 1983, str. 22)

O Terentianusovem življenju po tem ne vemo nič, razen tega, da se je moral ustaliti v Karanisu, kjer je Univerza iz Michigana izkopavala najdišče med leti 1924 in 1934. Tam so v eni od hiš našli kupček njegovih pisem. Iz teh pisem smo izvedeli, da je Terentianus sam sin veterana in da je služil v mornarici, stacionirani v Aleksandriji. (Lewis, 1983)

Med branjem pravkar navedenega pisma vidimo, da prvotno prebivalstvo ni vedno pozdravilo prihajajočega veterana z odprtimi rokami, niti ni bila njegova prisotnost med njimi popoln blagoslov. Veliko je bilo odvisno od tega, kakšna oseba je bil in pisec tega pisma je bil očitno v skrbeh. Želel je zagotoviti, da bi bil Terentianus varno sprejet. Zato je prosil za pomoč svojega brata. To, da so kmetje dvomili v vojake, tako aktivne kot upokojene, je razumljivo. Če so se v vasi pojavile vojaške enote ali oficirji, je bilo to zato, ker so nekaj zahtevali – račune, hrano, davke, itd. In medtem, ko so bile takšne zahteve v večini odobrene, so možje velikokrat napolnili tudi svoje žepe in ustraševani meščani pri tem niso mogli storiti ničesar. V pokoju se je veteran lahko odločil, ali bo živel kot dober sosed in mogoče postal celo lokalni pokrovitelj. Ampak če ni, je bil sprejet kot breme skupnosti. (Lewis, 1983)

1. 7. 4 Egipčani

Če si bil prebivalec Egipta, in ne Rimljan, meščan enega od štirih polisov, ali pa Jud, si bil za rimsko vlado še vedno Egipčan. Ni bilo pomembno, ali si imel za seboj že šest ali sedem generacij dednega vojaškega služenja, uveljavljanega na takratnem ozemlju Ptolemajcev. Tega statusa sedaj ni bilo več, tako da so bili vsi tisti, katerih družinske korenine so segale v Grčijo, Makedonijo, Kreto itd., v vladnih zapisih označeni kot Egipčani. V drugem kontekstu je zgodovinar Livy, kateri je pisal v času Avgustusa, opisoval, da so se Makedonci prerodili na stopnjo Egipčanov. (Lewis, 1983)

Ko so raznolike populacije dane skupaj v eno samo politično ali sodno kategorijo, se lahko zgodi, da si hitro ustvarijo svoj lasten socialni status v celotni skupini. V nedavni zgodovini so bile takšne razlike pogosto ustvarjene na podlagi pigmenta, kot npr. v Indiji in na območju Karibov. Za egipčanske prebivalce pod rimsko oblastjo je bil standardni status helenizem. Notranje poroke med domačimi Egipčani in potomci grških naseljencev so postale kar pogoste. Še posebej na državnih območjih, kjer so otroci takšnega zakona dobili ime od obeh družinskih ozadij. Vendar, ko je bil posameznik registriran pod egipčanskim imenom, je menjava v grško zahtevala dovoljenje ustrezne rimske oblasti. Takšna prošnja je bila poslana 27. avgusta 194:

„Njegovi ekselenci, Klaudiusu Apolloniosu, administrator Privy državne blagajne, od Eidaimona, sina Psoisa in Tiathres, iz vasi v Nesitu. Prosim svojega lorda, da se moj naslov spremeni, tako da se lahko naslovim kot Eudaimon, sin Herona in Didime, namesto sin psoisa in Tiathre. Glede na to, da s tem ni poškodovan noben tako javni kot privatni interes, bom iz tega dobil samo korist. Nasvidenje. Jaz, Edudaimon, se vam podredujem.” (Lewis, 1983, str. 32)

1. 7. 5 Mesta na podeželju

Metropolis

Egipt, katerega je Oktavijan priključil Rimu, je bil razdeljen na kakšnih 30 upravnih območij, imenovanih *nomoi*. Grška beseda, ki jo poangležimo kot 'nome'. Kot že omenjeno, so Avgustus in njegovi nasledniki obdržali takšno porazdelitev ozemlja. (Lewis, 1983)

Vsak "nome" je imel glavno mesto, metropolis, kjer je bila nastanjena uprava. To, da so se glavna mesta razlikovala od njihovih območij po velikosti in prebivalstvu ni le domneva, ampak se odraža tudi v arheoloških najdbah, kakor tudi v papirusih. Statistike prebivalstva pa niso niti dostopne niti izračunljive. Kot je bilo razkrito v izkopavanjih, je bil rob Memfisa skoraj hruškasto oblikovana elipsa, ki je v dolžini merila 5 kilometrov, s tem pa je mesto tako pokrivalo območje enega kvadratnega kilometra. Tisto v Hermopolisu, kvadratne oblike, je merilo pol manj. Ampak zaradi tega ni nujno, da je bila populacija Hermopolisa pol manjša kot v Memfisu. Za takšno hipotezo imamo preveč neznanih in nepreverjenih možnosti, da bi lahko zaupali tako enostranski variaciji. Katera območja so bila dodeljena javnim stavbam ali verskim okolici? V mestu Oxyrhynch ostanki gledališča kažejo, da bi lahko sprejel od osem do dvanajst tisoč oseb. Tudi glede na te višje in nižje številske meje, ki bi lahko bile še kar točne, bi kakršna koli namera, da bi izračunali točno populacijo iz le-teh, bila zelo težka, saj je odprtih o tem še vedno veliko vprašanj. Glavna nevšečnost je ta, da ne poznamo obsežnosti celotne populacije, ki bi jo lahko gledališče sprejelo. Ali so bili vsi odrasli moški? Ali so, glede na to, da so se tam predstavljale grške igre, bili navzoči le Grki? Odgovori na takšna in podobna vprašanja so za zdaj izven naših zmožnosti. (Lewis, 1983)

Iz ene od metropolisov prihaja nadaljnji pregled, zapisan leta 116.

„Od Hierakiona, mestnega uslužbenca. Varnostne priprave za avenije ter ceste mesta.

- *Od ženskega kopališča do hiše Fanaisa, sina Sisoisa na prehodu Onofrisisa, 123 hiš*
- *Od Serapisovega templja do hiše Orsenoupisa, sina Prtosirisa in hiša slikarja Čairasa, 129 hiš*
- *Od templja Apola in Afrodite, največjih bogov, do zbirateljskega prostora sprevoda, 132 hiš*

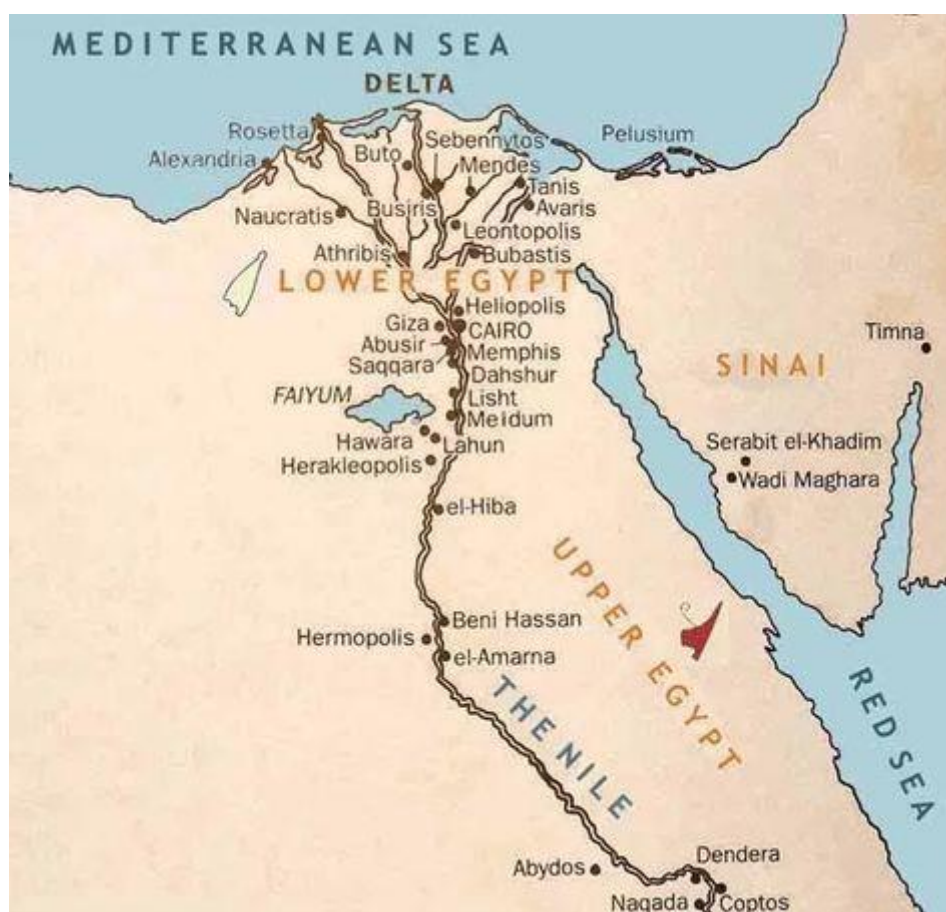
(po desetih takšnih zapisih)

Skupaj: 1,273 hiš” (Lewis, 1983, str. 37)

Če bi to, kar je napisano zgoraj, bil dokončan popis mesta, bi bilo to eno izmed manjših upravnih območij. Za Hermopolis je bilo dokazanih 7000 hiš, po tem ko so jih zmotno prešteli le 4000. V bistvu vemo kar veliko o načrtu in razporeditvi hiš v Hermopolisu. To pa zaradi izkopavanj, ki so potekala v desetletju pred drugo svetovno vojno, v katerih je bilo veliko najdišč verjetno tudi uničenih zaradi napadov. Celotno mesto je bilo ograjeno z opečnatim zidom. Na severni polovici so odkrili sveti, zagrajen prostor. Okoli tega so bili zidovi neurejeno debeli in visoki mogoče do 25 metrov; resnično tempeljna utrdba. V centru tega ograjenega prostora, ki je bil širok 50 metrov, njegova globina pa več kot 100 metrov, je stal tempelj bogu, po katerem je dobilo mesto ime – Hermes, helenizirana oblika egipčanskega boga Tota. Od znotraj tega templja pa je stal še eden, posvečen Avgustusu. (Lewis, 1983)

1. 7. 6 Kmečke vasi

Kmetje so živeli natrpani skupaj v vaseh in zaselkih, od koder bi potovali peš ali na oslovem hrbtu nazaj do polij, ki so bila včasih kar precej oddaljena od kraja bivališča. Za oči prihajajočega popotnika je vas na prvi pogled izgledala kot prenapolnjena z dolgočasnimi opekami iz blata in s stenami, ki se zlivajo z okolico. Ko se je popotnik približal je ugotovil, da so zidovi hiš kockastih oblik ter da sosednje strukture ločijo ceste in ulice. Najboljši primer, ki si ga lahko danes ogledamo, je v Fajumu, kakšnih 50 kilometrov severno zahodno od Kaira. Tam so bili izkopani ostanki starodavnega Karanisa. Delo je bilo opravljeno s strani Univerze v Michiganu, v letih med dvema svetovnjima vojnoma. (Lewis, 1983)

Slika 5: Zemljevid starega Egipta

(Vir: <https://www.pinterest.com/pin/25895766591299136/>, 9.2.2020)

"Pihajoči pesek puščave spet ponovno odkrivajo hiše, stare 2000 let (je zapisal obiskovalec iz leta 1963, opiše tudi tipično hišo.) : V hišo, ki je del večjega kompleksa, je bilo mogoče vstopiti po stopnišču, ki je štelo tri stopnice navzgor do glavnega vhoda, ki je bil obrnjen severno na glavno cesto. Lesen smetnjak je bil še vedno na svojem mestu pri hišnih vratih, ki so dajala

dostop do dveh sob. Vsaka je velika približno 3.5 m x 2.7 m, z blatnimi tlemi ter stenami, pokritimi z ometom. V prvo sobo ni prišlo nič več svetlobe kot pa skozi vhodna vrata; sonce v Egiptu močno sije, zato se je svetlobe v notranjosti potrebno čim bolj izogibati. Notranja soba je imela nišo na severnem zidu in okno, ki je gledalo ven na prehod. V glavni sobi, kjer je bil prostor obrnjen na cesto, je na drugi strani stala kašča. Nasproti kašče pa se je stena očitno odpirala tudi na cesto, kar je bila mogoče neke vrste trgovina. Hiša ni imela nobene kleti ali podzemnih prostorov. Tukaj ni bilo mogoče najti nobenega dvorišča, kjer bi imeli peč, žar ali pa živali, kot je bilo najdeno pri mnogih drugih hišah. ” (Lewis, 1983, str. 65)

Herodot je bil v 5. st. pr. n. št. predan eni izmed navad egipčanskih kmetovalcev, in sicer, da mora domače živali obdržati v hiši. Hitro je prišel do ugotovitve, da so bili kmetje edini ljudje, ki so to lahko storili. (Lewis, 1983)

Za večino populacije je bila vas njihov dom od zibelke dalje, pa vse do groba. Ampak kmetje, ki so uspeli, so pogosto iskali boljši socialni položaj in bolj kulturni obstoj s tem, da so se premaknili s svojo družino v glavno mesto. Tam so lahko živeli v urbanem okolju, ustvarjenem s strani metropolisa. S tem so tudi prilagodili svoj stil življenja na način metropolitske kulture, tudi če so bili za stalno izključeni iz njihovega nizkega položaja od vstopa v ta razred, ki je vseboval privilegije. (Lewis, 1983)

1. 7. 7 Pridelovanje hrane

Reka Nil

‘Darilo reke’, kakor je Herodot (2. knjiga, 5. poglavje) karakteriziral rodovitno prst, ki jo je reka odložila v svoji Delti. Brez Nilove vode, ki je dajala življenje severno-vzhodnem delu Afrike, bi ta del kontinenta bil popolnoma prekrit s puščavo, kar pa tudi pomeni, da ne bi bil poseljen. (Lewis, 1983)

Egipt, med Libijo na zahodu, Rdečim morjem na vzhodu, mrd Sudanom (antična Nubija) na jugu in Sredozemljem na severu, je dežela, pokrita s peskom. To je prekinjeno le v dolini reke Nil ter v nekaterih oazah na njenem zahodu. Tam so le trije orni predeli zemlje različnih velikosti. Tista v dolini reke se razprostira od 10 do 20 kilometrov v širino. Plodna Nilova delta se pred iztekom v Sredozemsko morje deli na sedem rokavov. S tem se izoblikuje oblika skorajšnjega trikotnika, ki ima eno stranico dolgo približno 200 kilometrov. 100 kilometrov severozahodno od Kaira leži naravno območje depresije, v katero se izteka del reke, nakar se

zaradi tega na dnu tega območja oblikuje jezero. To območje, ki se danes imenuje Fayyūm (iz kopčanske³ besede za jezero), pokriva okoli 280 km², je pol njegove velikosti iz antike. Gladina se je spustila za kar 10 metrov. (Lewis, 1983)

Poleti je Nil v Egiptu poplavljal pobočja in tako celo dolino spremenil v prostrano jezero. Vzrok za ta vsakoletni fenomen je bil tema za razglabljanje skozi celotno antiko. V 5. st. pr. n. št. je Herodot zapisal, da *'nihče ne more govoriti o izvoru Nila glede na to, da je Afrika, skozi katero potuje, nenaseljena ter puščavnata.'* Vseeno pa je zapisal tri teorije o razlogu za veliko poplavo, ki so bile v takratnem času že sprejete. Zraven tega pa je dodal še svojo, zasanjano hipotezo. Zavrnil je vse ostale, tudi tisto, ki se je izkazala za resnično. To teorijo je takrat ugotovil filozof Anaxagoras, kateri je tudi omenjen v fragmentu izgubljene igre Euripidiasa. Štiristo let kasneje, kot lahko preberemo v Diodorosu na Siciliji, je bilo veliko možnosti, vključno s pravilno, še vedno zavrnjenih. Starešina Pliny, pisal je na sredini 1. st. n. št., pripomni, da *'se Nil vzpenja iz neznanih izvirov'*. Za tem poda še opis, kam Nil sega naprej v višavje, kar pa je bolj podobno legendi kot pa resničnosti. (Lewis, 1983)

Kar se je resnično dogajalo, kot so moderne raziskave pokazale, je, da se vsako pomlad, ko se sneg v etiopskem višaju topi, le-ta pretoči v Nil in njegovo strugo v več bilijonih galonov vode. Omenjen naval vode je poplavljal veliko Riftno dolino. V Egipt je prispel zgodaj meseca junija. Danes je tok Nila nadzorovan z velikim Asuanskim jezom. V antiki se je poplava nadaljevala nenadzorovano in s tem dosegla območje Memfisa dva ali tri tedne kasneje. Egipčani so v prvem mesecu Nilovo prodiranje na območje obdelovalne površine opisali celo malo poetično, *'Ozirisov pot'*. To je bil proces počasne infiltracije, ki je zapolnila do tedaj prazna močvirska območja. Okoli 20. julija je prišlo do drastične spremembe, katero napove zvezda Sirij, znana tudi kot Pasja zvezda. Voda, zdaj pomešana z blatom in muljem, se je iz zelenkaste spremenila v rdečkasto – rjavo barvo. V istem obdobju pa se je začel nivo vode višati, dokler ni bila dolina poplavljena. Voda z rodovitnimi snovmi se je dva meseca še naprej višala, ampak počasneje kot na začetku. Končen, jezeru podoben videz, s hišami in vasmi, ki so stale na višjih tleh, je privabil veliko obiskovalcev. Tudi rimskega cesarja, da je občudoval pokrajino Nilovega stvarjenja. *'Prizor iz podeželja je najlepši, ko se je Nil razprostrl po poljih'* je zapisal filozof iz prvega stoletja, ki je imel v lasti precejšnjo število posesti v Egiptu. V času poplav je bil Nil

³ Kopti so etnično-verska skupina v Egiptu in največja krščanska ločina v državi.

pogosta tema v rimski umetnosti. Tako v slikanju (kot lahko vidimo pri Pompejih), kot tudi v mozaikih. Najbolj znan takšen mozaik je bil najden v Palestrini blizu Rima. (Lewis, 1983)

Slika 6: Mozaik Nila med poplavo v Palestrini

(Vir: <https://www.ancient.eu/uploads/images/8268.jpg?v=1569518915>, 3.2.2020)

V sredini avgusta ali septembra se je začela poplava, približno sto dni po začetku, umikati. Nivo vode se je vidno znižal, na začetku počasi, potem pa že kar hitro. Do konca oktobra se je reka vrnila v prvotno obliko in velikost. Za sabo je Nil pustil na poljih velike količine sedimenta, naravnega gnojila, bogatega z mineralnimi solmi in organskimi snovmi. Novejše raziskave so pokazale, da je na en hektar Nil odložil okoli 20 ton naravnega gnojila. (Kmetje so s tem pridobili še to, da je v tem obdobju umrlo veliko podgan, saj jih je gnojilo dobesedno pokopalo). V naslednjih mesecih se je reka pričela spuščati, dokler ni dosegla svoje najnižje točke, ravno pred časom za naslednjo poplavo. Takšen je bil letni cikel Nila. (Lewis, 1983)

Priprava pred poplavo

Delavci so morali očistiti kanale in utrditi nasipe pred prihajajočo poplavo. Če je bila naloga zelo obsežna, so vanjo vključili tudi kmete. Znova so morali naložiti zemljo v visoke kupe, očistiti dno rečnih strug in zbiralnikov ter zapolniti razpoke v nasipih. Njihovo delo je zelo oteževala poletna vročina, toda vsi so se zavedali, kako pomembno je. Vse je bilo treba pripraviti, da bi lahko potem zbrali čim več vode, ki bo služila za namakanje polj in vrtov do

naslednje povodnji. Druge skupine so pripravljale suh les za zimo, tretje so napolnile vaze s suhim sadjem, ki je bilo nepogrešljiva hrana v prvih dneh poplav, ko je bilo nemogoče pluti po Nilu. Nekatere vasi so se takrat morale znajti in si same priskrbeti hrano. (Jacq, 2006)

1. 7. 8 Proizvodnja blaga in postrežbe

Egipt je bil znan po svojih dveh proizvodih, lanu in papirusu. V tretjem stoletju je Egipt, domnevno na zahteve onkraj morja, povečal svojo proizvodnjo stekla ter s tem postal poleg Sirije glavni izvoznik teh proizvodov. (Lewis, 1983)

Nil je proizvedel blato za opeke povsod po deželi, ampak kamen so morali prinesiti iz kamnolomov. Ti so večinoma ležali v Zgornjem in Srednjem Egiptu, v puščavi med Nilom in Rdečim morjem. Na tem območju je možno najti tudi apnenec, peščenjak, granit in bazalt. (Lewis, 1983)

2. GLAVNI DEL

2.1 Metodologija dela

- Metoda preučevanja pisnih virov in literature
- Metoda anketiranja

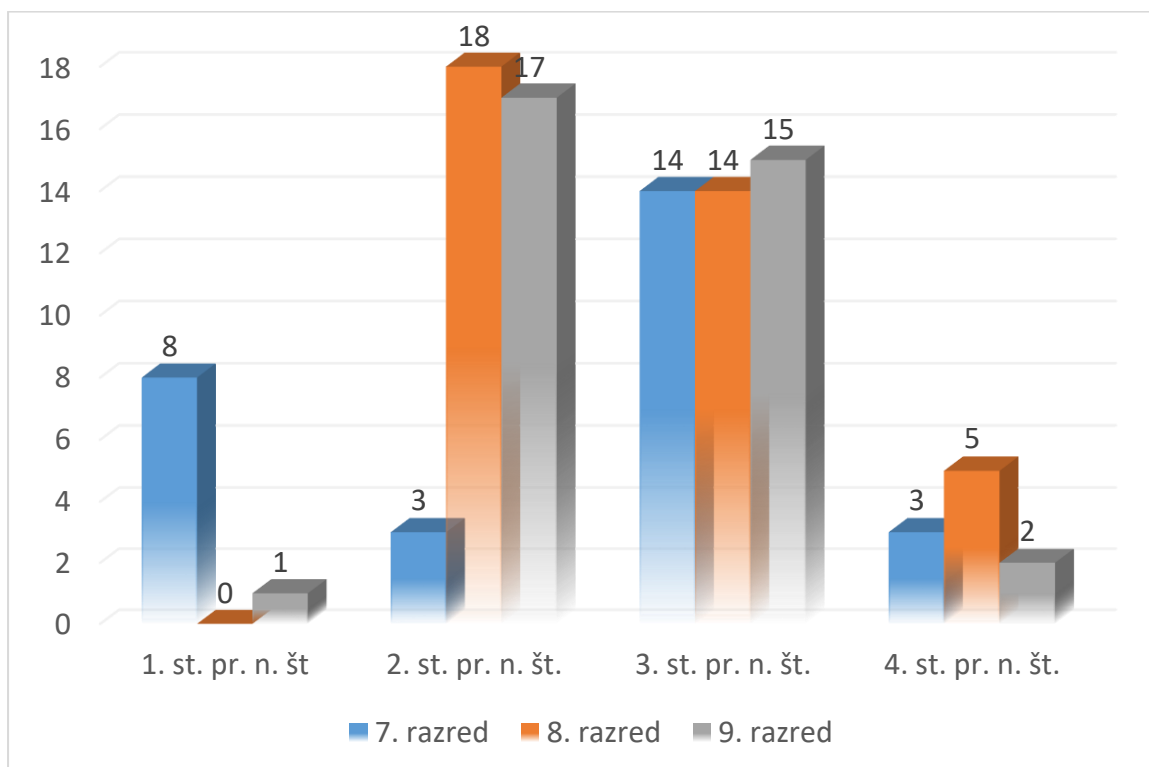
Večina raziskovalne naloge je nastala v knjižnici. Ker pa v navadnih knjižnicah ni bilo take literature, kot sem jo potrebovala, sem odšla v Univerzitetno knjižnico Maribor. Tam je bilo dovolj literature za celotno nalogo. Čeprav nisem uporabila samo ene knjige za tako delo. Nalogo sem pisala na računalnik, kjer sem kasneje tudi popravljala napake in urejala. Računalnik sem si prinesla v knjižnico, vzela knjigo, v kateri sem našla veliko uporabne literature ter začela prevajati, saj je knjiga v angleščini. Velikokrat sem si pomagala s slovarjem. Če pa je bila literatura v slovenščini, sem to preprosto pretipkala na računalnik.

Pri analizi ankete sem uporabila drugačno metodo. Vse podatke o anketi sem ročno zapisala na liste papirja, za vsak razred posebej, koliko učencev je odgovorilo na določeno vprašanje iz določenega razreda. Število odgovorov sem razdelila tudi glede na spol učencev. Potem sem naredila še grafe ter vse rezultate opisala.

2.2 Rezultati (predstavitev ankete)

Z anketo smo želeli izvedeti, koliko mladi danes v bistvu vedo o Starem Egiptu. Tako anketa vsebuje nekaj osnovnih vprašanj na temo raziskovalne naloge. Anketirani so bili učenci 7., 8. in 9. razredov osnovne šole. V vsaki generaciji smo izbrali dva razreda, ki sta se nam zdela najbolj primerna za takšno nalogo. Celoten vprašalnik vsebuje osem vprašanj. Dve vprašanji sta bili odprtega tipa, kjer so lahko učenci napisali odgovor, ki se jim je za to vprašanje zdel najbolj primeren. Ker nismo hoteli takoj začeti z Rimljani, smo za prvo vprašanje uporabili že stare Grke. V anketi sta skupno sodelovala 102 učenca.

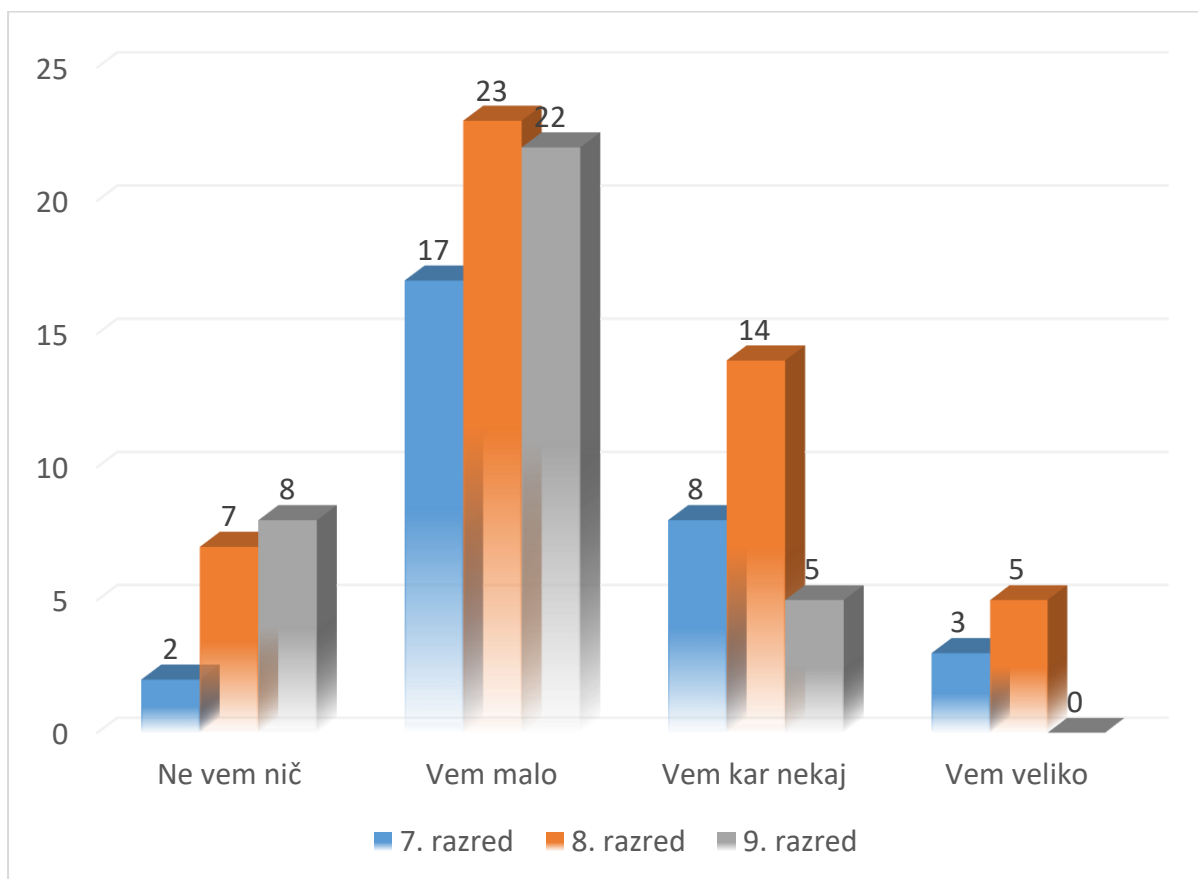
Graf 1: V katerem stoletju je stari Egipt padel pod grško oblast? (vprašanje 1)

Na to vprašanje so bili možni štirje odgovori, ki so že zapisani na zgornjem grafu. Modro obarvani stolpci prikazujejo učence 7. razredov, oranžni so za 8. razrede, v sivih pa so prikazani odgovori 9. razredov.

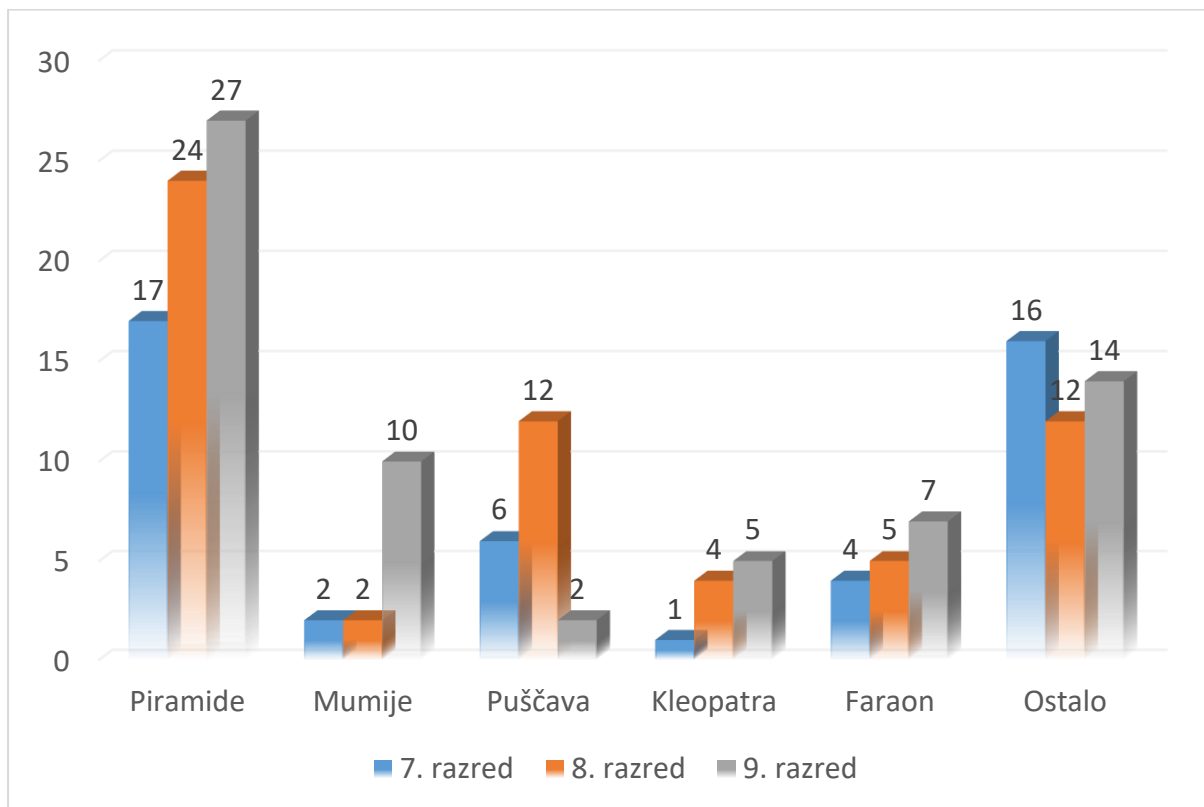
Na 1. odgovor je v sedmih razredih odgovorilo 8 anketirancev. Iz osmih razredov ni tega odgovora obkrožil nihče. V devetih razredih pa le ena učenka. Drugi odgovor so iz sedmih razredov izbrali trije anketiranci. V osmih je 2. st. pr. n. št. izbralo 18 vprašanih. Iz devetih razredov je to vprašanje izbralo 17 vprašanih. Tretji odgovor, torej 3. st. pr. n. št., je v sedmih razredih izbralo skupno 14 anketirancev. Pri leto starejših sošolcih se to število ne spremeni. V devetih razredih pa je ta odgovor izbralo manj, 15 anketirancev. Četrty in zadnji odgovor so v sedmih razredih izbrali spet trije vprašani. S tem, da v sedmih razredih eden anketiranec ni obkrožil nobenega odgovora. V osmih razredih je ta odgovor izbralo skupaj 5 anketirancev. V devetem razredu sta se za ta odgovor odločila le dva učenca.

Graf 2: Koliko že veš o starem Egiptu? (vprašanje 2)

Prvi odgovor, torej na 'Ne vem nič' sta iz sedmih razredov odgovorila le dva učenca. V osmih razredih se to število poveča na sedem anketirancev. Med devetimi razredi se je ta številka še zvišala za enega izprašanca. Za drugi odgovor 'Vem malo' se je v sedmih razredih odločilo kar 17 izprašancev. V osmih razredih se je to število zvišalo do 23 anketirancev. Podatki devetih razredov so prikazali podobne rezultate kot pri leto mlajših učencih. Za ta odgovor se je odločilo 22 vprašancev. Za tretji odgovor, ali 'Vem kar nekaj', se je v sedmih razredih odločilo osem izprašancev. V osmih razredih se je to število zmanjšalo, ta odgovor je izbralo skupaj 6 učencev. Iz devetih razredov pa se je za ta odgovor odločilo le 5 izprašancev. Za četrti in zadnji možni odgovor, 'Vem veliko', so se iz sedmih razredov odločili trije anketiranci. Pri letu starejših šolarjih se je število spustilo na le eno učenko. Iz devetih razredov tega odgovora ni obkrožil nihče.

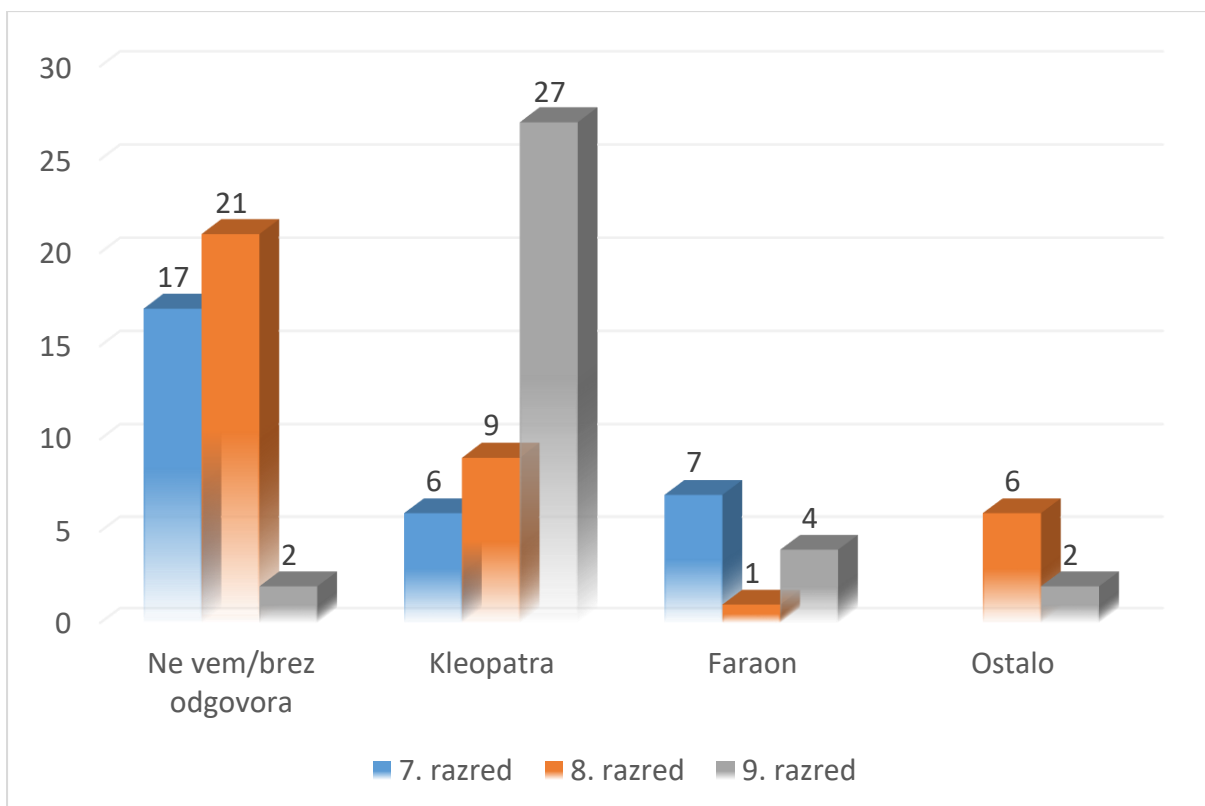
Graf 3: Na kaj najprej pomisliš ob besedi "Egipt"? (vprašanje 3)

To je bilo prvo odprto vprašanje v anketi. Posledično se je zato tudi zgodilo, da je eden učenec napisal več odgovorov, ali pa je le en anketiranec napisal določen odgovor. Zaradi tega sem se odločila, uporabiti najpogostejše odgovore izprašanih učencev. V sedmih razredih je napisalo piramide kar 17 učencev. Iz osmih razredov je to napisalo 24 učencev. Pri leto starejših učencih se ta odgovor še poviša in sicer za tri anketirance, skupaj 27 učencev. Mumije, je v sedmih in osmih razredih odgovorilo isto število učencev, in sicer v obeh primerih sta bila to dva učenca. Le pri najstarejših učencih se to število poviša, in sicer do 10 učencev. Na Puščava, je iz sedmih razredov odgovorilo 6 učencev. Ta odgovor je izbralo največ učencev iz osmih razredov, in sicer 12 anketirancev. Pri devetih razredih se ta odgovor ponovno spusti, in to na samo dva vprašanca. Četrty odgovor, ki sem ga izbrala med mnogimi, je Kleopatra. To je napisal le eden učenec iz sedmih razredov, v osmih se ta številka poveča do 4 učencev. Pri najstarejših pa je ta odgovor napisalo kar 5 anketirancev. Naslednji najpogosteje napisan odgovor je bil faraon. To so na dano črto napisali štirje iz sedmega razreda, pet iz osmega in največ, 7, iz devetega razreda. Ostalo so bili odgovori, zapisani s strani le enega ali dveh učencev, kar se mi ni zdelo/dovolj za samostojen vpis, vreden vpisa v graf. Zato sem te odgovore dala v eno skupino, pod Ostalo. V sedmih razredih je bilo odgovorov takšnih primerov kar 16. Nekateri izmed njih so: pesek, morje, antična država, Nil, bogovi, država, zgodovina, grobnica, itd. Pri osmih

razredih sem takšnih odgovorov dobila malo manj, in sicer 12. Ti odgovori so bili: Nil, sfinga, država, pesek in pa Tutankamon. Na to vprašanje nista odgovorila dva vprašanca. Pri leto starejših, v devetem razredu, se število takšnih odgovorov ponovno rahlo vzpne, in to na 14 odgovorov. V teh razredih so bili redko zapisani odgovori: Egipčani, grobnice, bogovi, Nil, hieroglifi in pa Egipt.

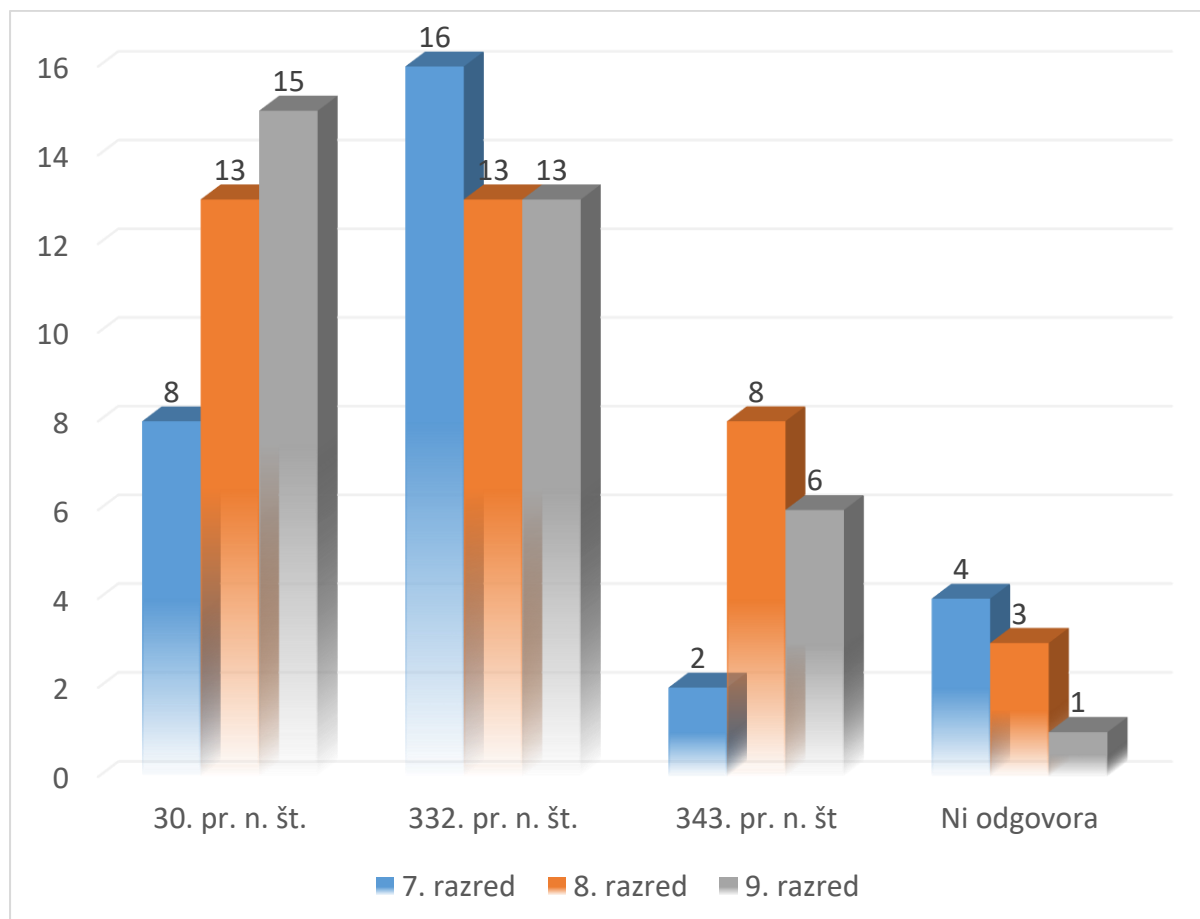
Graf 4: Kdo je bil/a zadnji/a vladar/ica starega Egipta? (vprašanje 4)

To vprašanje je prav tako kot prejšnje, odprto vprašanje, zato niso vsi učenci napisali le enega odgovora. Veliko učencev ga sploh ni zapisalo, oz. predvidevam, da nanj niso poznali odgovora. Takšnih učencev je bilo v sedmih razredih kar 17, a še vedno manj kot pri leto starejših učencih. V osmih razredih na to vprašanje nisem dobila odgovora od 21 anketirancev. Pri najstarejših devetošolcih se to število krepko spusti na le dva učenca. Kleopatra, pravilen odgovor, je v sedmih in osmih razredih zapisalo zelo malo učencev. Iz sedmih razredov le 6 učencev, v osmih pa 9. V devetih razredih se število dvigne na kar 27 učencev, ki so pravilno odgovorili na 4. vprašanje. Nekateri učenci so na to vprašanje odgovorili tudi s 'Faraon'. Takšnih je bilo v sedmih razredih 7, v osmih eden, v devetih razredih pa so to zapisali 4 učenci.

Iz osmih in devetih razredov so učenci odgovorili še z drugačnimi odgovori. V osmih razredih so odgovorili še z Oktavijan, Nefretete, Tutankamon in pa z Bog.

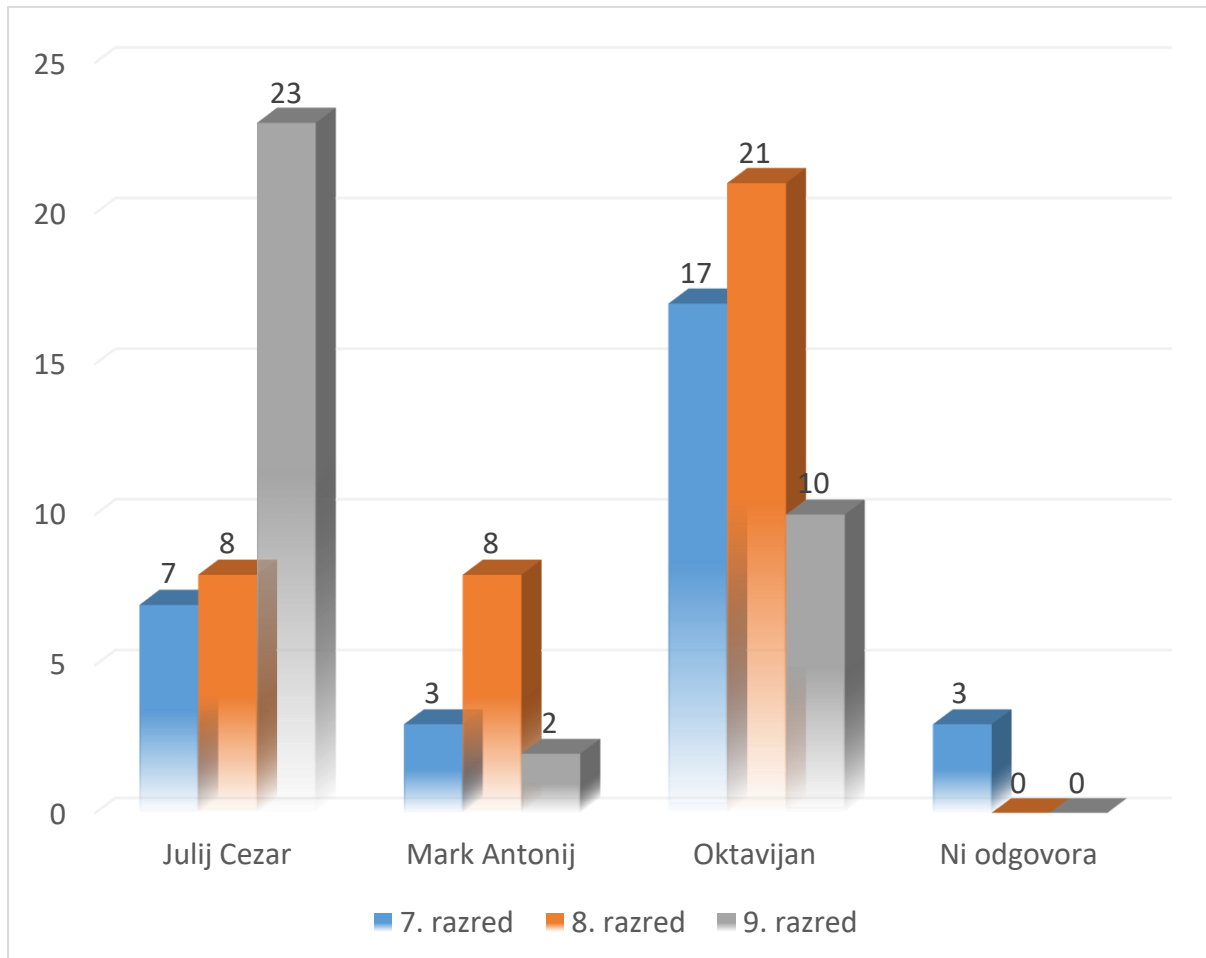
Graf 5: Katerega leta je Oktavijan ustanovil Egipt kot rimsko provinco? (vprašanje 5)

Pri tem vprašanju so bili možni 3 odgovori, torej učenci niso imeli velike možnosti izbiranja. S tem vprašanjem sem tudi želela ugotoviti, če učenci tretje triade naše šole vedo, kdaj se je dogajala vsa ta zgodovinska drama med Egiptom in Rimom. Odgovore sem postavila po kronološkem dogajanju. Prvi odgovor je v sedmih razredih obkrožilo 8 učencev. Iz osmih razredov se to število poveča na 13 anketirancev. Pri najstarejših učencih pa je ta številka največja, in sicer se dvigne na 17 obkroženih odgovorov. Drugi možni odgovor, 332. pr. n. št., je izbralo največ sedmih razredov, in sicer kar 16 učencev. Pri starejših učencih je število obkroženih odgovorov enako, 13 učencev. Zadnji možni odgovor je izbralo tokrat najmanj učencev iz sedmega razreda. 8 učencev je obkrožilo 343. pr. n. št. iz osmega razreda, pri leto starejših učencih pa to število pade na 6 anketirancev. Nekateri učenci so to vprašanje izpustili.

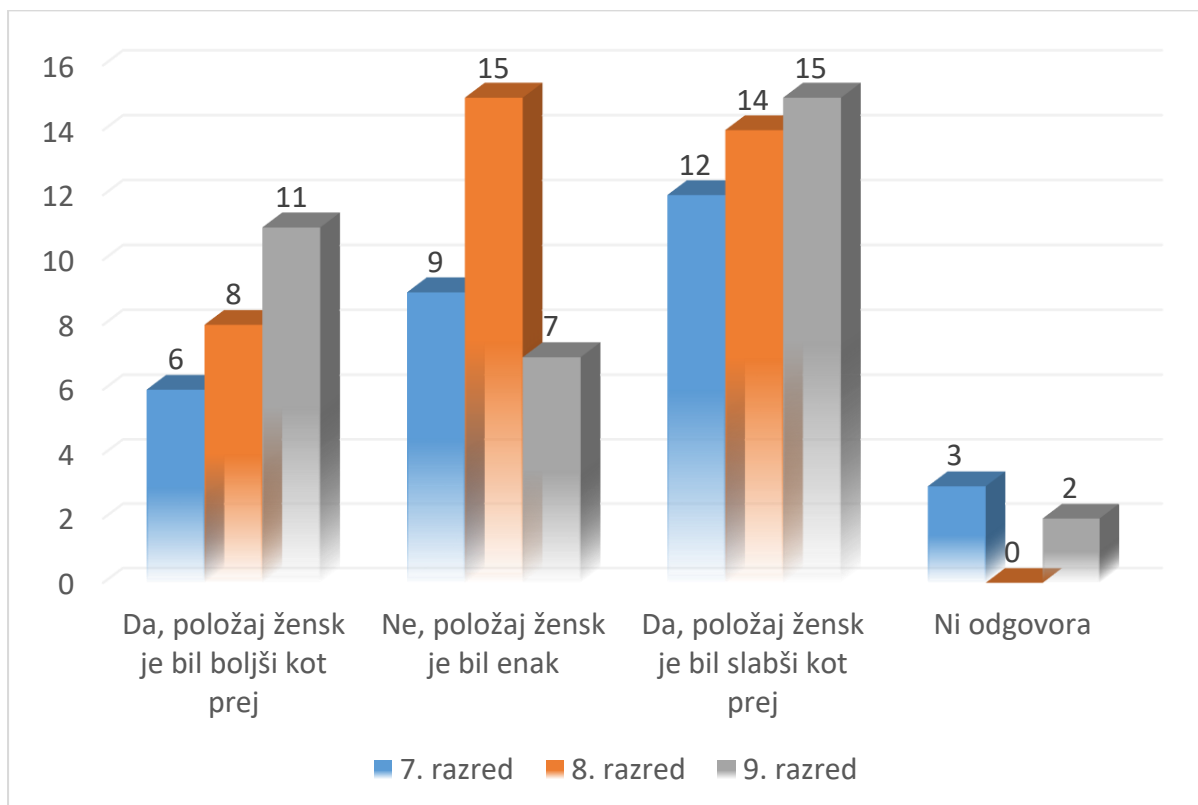
V sedmih razredih so bili taki 4 učenci, v osmih 3 niso obkrožili nobenega možnega odgovora, v devetih razredih pa je bil tak učenec le eden.

Graf 6: Komu izmed spodaj navedenih Rimljanov je Kleopatra rodila sina? (vprašanje 6)

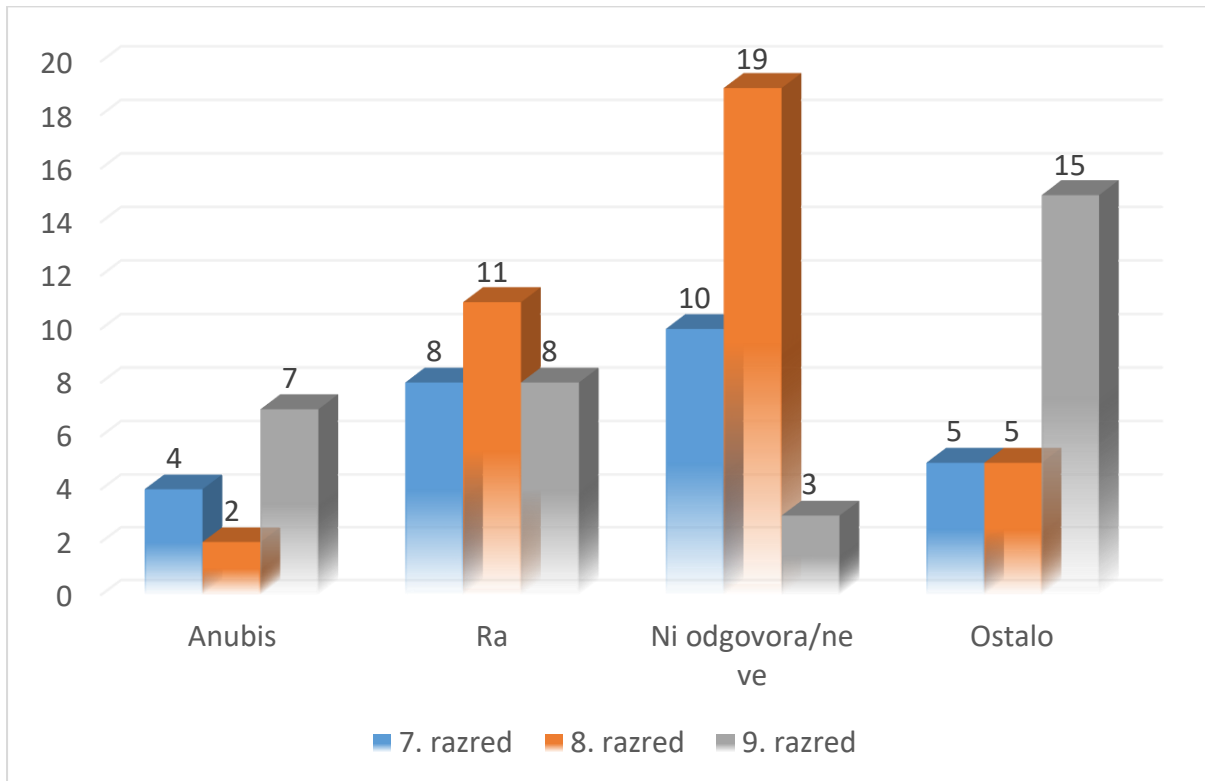
Na to vprašanje so zelo dobro odgovorili 9. razredi. Le 7 učencev sedmega razreda je pri tem vprašanju obkrožilo odgovor Julij Cezar. Pri leto starejših učencih se to število poveča za le enega učenca. Najstarejši so na to vprašanje tudi najboljše odgovorili, kot sem napisala že na začetku. Kar 23 učencev iz devetega razreda je izbralo Cezarja. Drugi možen odgovor je bil v celoti redko izbran. V sedmih razredih so Mark Antonij izbrali le trije učenci. V osmih razredih se ta številka že povzpne na 8 anketirancev. Pri leto starejših učencih pa sta ta odgovor obkrožila le dva izprašana. Zadnji odgovor pa je na splošno izbralo največ učencev. Oktavijan je obkrožilo 17 učencev iz sedmega razreda, 21 iz osmega, ter 10 učencev iz zadnjega razreda osnovne šole. Niso odgovorili le trije učenci sedmega razreda.

Graf 7: Položaj žensk v starem Egiptu je bil dokaj enakovreden položaju moških. Ali meniš, da se je njihov položaj pod Rimljani spremenil? (vprašanje 7)

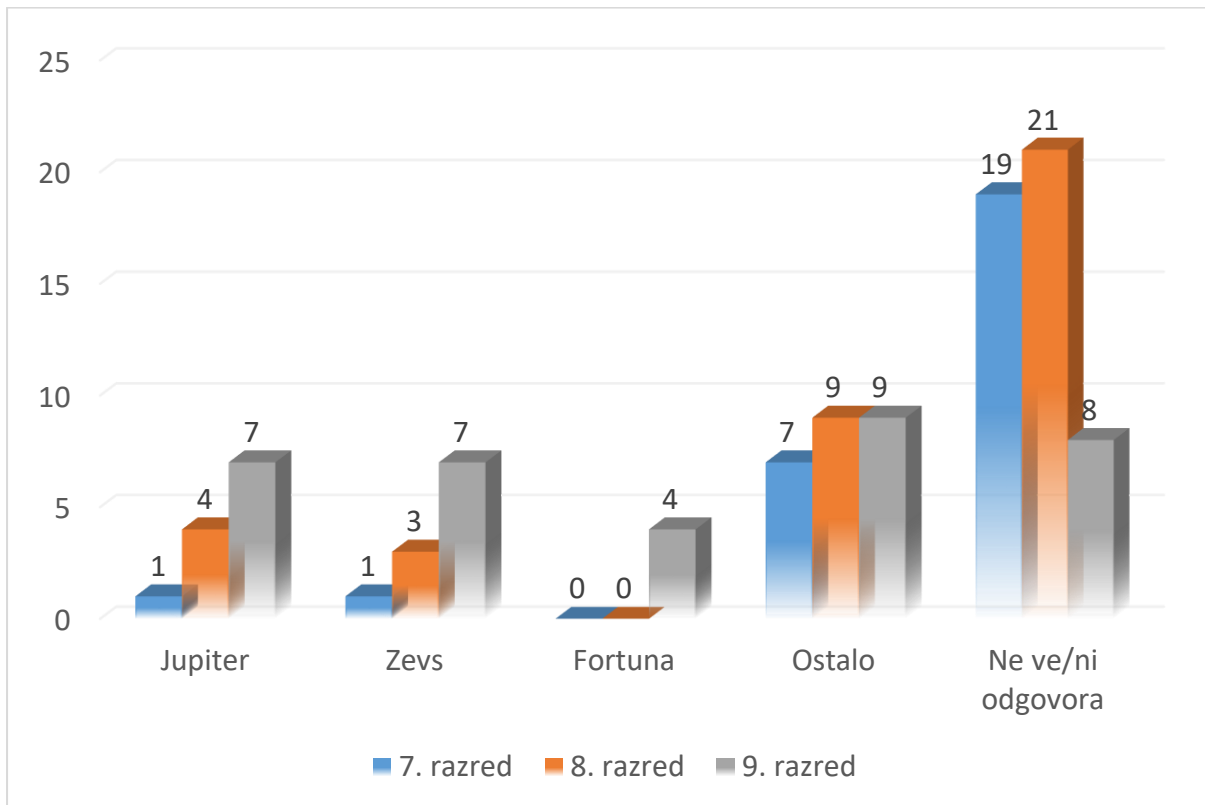
S tem vprašanjem sem se poglobila tudi v vsakodnevno življenje Egipčanov. Kot nam razkrivajo viri, so bile ženske v starem Egiptu dokaj enakovredne moškim. Zanimalo me je, kako učenci domnevajo, da se je položaj žensk spremenil glede na prihod Rimljanov. Z njihovim znanjem o Rimu in tamkajšnjem položaju nežnejšega spola, so izbirali med tremi danimi odgovori. Za prvi odgovor, Da, položaj žensk je bil boljši kot prej, se je odločilo 6 sedmošolcev, 8 osmošolcev, ter največ, 11 devetošolcev. Drugi možen odgovor, s katerim so učenci povedali, da mislijo, da se položaj žensk ni spremenil. Takih je bilo v sedmih razredih 9, pri leto starejših učencih se to število poveča na 15 anketirancev, pri najstarejših učencih pa število učencev, ki so obkrožili ta odgovor spusti na 7 učencev. Zadnji možen odgovor so izbrali učenci, ki so mislili, da se je položaj žensk spremenil, ampak na slabše. Takšnih je bilo 12 učencev iz sedmih razredov, 14 anketirancev iz osmih ter 15 najstarejših učencev naše šole. Nekaj učencev se ni znalo odločiti, oz. niso znali odgovoriti. Takšnih je bilo skupaj le 5, 3 iz sedmih in pa 2 učenca iz devetih razredov.

Graf 8: Tako Egipčani kot Rimljani so bili politeisti. Imenuj vsaj enega egipčanskega in enega rimskega boga. (vprašanje 8)

S tem vprašanjem sem želela izvedeti, koliko vedo učenci o bogovih in boginjah in ali jih znajo kaj tudi naštet. Zgornji graf prikazuje odgovore, ki so jih učenci zapisali za egipčanskega boga. Eden izmed bogov, ki se je pogosteje ponavljal, je bil Anubis. V sedmih razredih so ta odgovor zapisali štiri učenci. Pri osmih razredih sta odgovor zapisala le dva učenca. V razredih najstarejših učencev pa se ta številka zviša na 7 učencev. Drugi pogosti odgovor je bil Ra. Iz sedmih razredov je ta odgovor zapisalo 8 učencev. 11 jih je zapisalo ta odgovor iz osmih razredov, iz devetih pa se ponovno ponovi 8 učencev. Veliko učencev na to vprašanje ni znalo odgovoriti in so pustili črto za odgovor tudi prazno. Takšnih je bilo v sedmih razredih 10, v osmih razredih ni odgovorilo 19 učencev, iz devetih razredov pa le trije učenci. Nekaterih odgovorov nisem postavljala v graf, zaradi enakega razloga kot pri prejšnjem vprašanju odprtega tipa. Odgovore, ki so se pojavili le enkrat ali dvakrat sem razvrstila v skupino Ostalo. Sedmi razredi so tako pod to kategorijo zapisali tudi odgovore, kot so: *Zevs, Ares in pa Sončni bog*. V osmih razredih se pojavijo odgovori kot so: *Atena in Bog sonca*. V devetih razredih pa je takšnih odgovorov kar veliko. To so: *Ahen, Tutankamon, Tot, Oktavijan, Mars, Sfinga in pa Zevs*.

Graf 9: Odgovori za rimskega boga (vprašanje 8)

Na drugem grafu so prikazani odgovori učencev, kjer so morali zapisati enega izmed rimskih bogov. Prvi odgovor, ki se je nekajkrat ponovil, je Jupiter. Tega je res zapisal le en učenec sedmega razreda, so ga pa zapisali 4 anketiranci iz osmega razreda in 7 iz devetega. Drugi odgovor ima podobne rezultate. En učenec iz sedmega, 3 iz osmega in 7 iz devetega razreda, so za svoj odgovor izbrali boga Zevsa. Naslednji odgovor sem izbrala samo zaradi devetih razredov. Štirje so na to vprašanje odgovorili s Fortuno, v razredih mlajših učencev ni bilo takšnega odgovora. So bili pa nekateri drugi odgovori, ki so bili zapisani s strani enega ali dveh učencev. Ti odgovori so bili: *Bog reke, Amor in pa Ares*. V osmih razredih je bilo takšnih zapisov malo več. V teh razredih so bili odgovori tudi: *Odisej, Kleopatra, Afrodita, Justicija, Jezus, Saturn in pa Anubis*. V devetih razredih pa so odgovorili z: *Diana, Julij Cezar, Napoleon, Merkur in pa Apolon*. Na to vprašanje največ učencev ni poznalo odgovora. Teh je bilo v sedmih razredih kar 19. V osmih razredih se to število še poveča na 21 anketirancev. Pri devetih razredih je pustilo ta odgovor prazen manj učencev. Teh je bilo, če primerjamo z drugimi razredi, le 8.

S tem zaključujem z odgovori iz ankete. Sem mnenja, da bi se lahko pri nekaterih odgovorih devetošolci bolj potrudili.

3. RAZPRAVA IN INTERPRETACIJA REZULTATOV

3.1 Vrednotenje hipotez

Od treh hipotez lahko prvo potrdim, za drugo priporočim še več raziskovanja, tretjo in zadnjo hipotezo pa ovržem.

- 1. hipoteza: Devetošolci vedo o Egiptu več kot učenci 7. in 8. razreda.

Prvo hipotezo lahko potrdim. Na vsa vprašanja, kjer sem pričakovala pravilne odgovore, je večina devetošolcev tudi pravilno odgovorila.

- 2. hipoteza: Egipčani so Rimljane lepo sprejeli.

Drugo hipotezo bi bilo dobro še bolj raziskati. V literaturi, ki sem jo našla in uporabila, tega podatka nisem zasledila. Iz pridobljenega podatkov pa lahko sklepam, da Egipčani Rimljanov niso bili ravno veseli.

- 3. hipoteza: Rimljani so povsem vsilili svojo vero Egipčanom.

Tretjo, zadnjo hipotezo, lahko ovržem. Rimljani so Egipčanom še vedno pustili svobodo do svoje vere. Ne samo to, čaščenje Izide je postal eden največjih kultov v starem Rimu.

4. DRUŽBENA ODGOVORNOST

Družbena odgovornost pomeni odgovornost, ki jo mora sprejeti vsak posameznik, da bo imel dober vpliv na družbo oziroma na neko organizacijo.

Skrb vsakega posameznika je tudi, da ljudi pouči o nečem novem, zato je prav, da se zavedamo, da lahko druge ljudi o preteklosti poučimo s stvarmi, ki so v preteklosti nastale. V preteklosti se je zgodilo kar veliko dogodkov, ki so močno vplivali na zgodovino človeštva. Ne smemo se jih samo zavedati, paziti moramo, da istih napak ne ponovimo v prihodnosti.

5. ZAKLJUČEK

Ugotovili smo, da je faraonski Egipt propadel že s prihodom Ptolemajev, ter začetkom Ptolemajcev. Kleopatra je v avgustu leta 30. pr. n. št. izgubila vojno skupaj z Markom Antonijem proti Oktavijanu, Cezarjevemu nasledniku. Egipt je po porazu postal največja žitnica antičnega Rima, Rimski cesarji pa so še vedno opravljali Egipčanske obrede, tako da vera ni zamrla. Egipčanska umetnost se kaže še po več stoletjih vladanja Rima nad Egiptom. V naslednjih letih so Egipt začeli poseljevati predvsem Rimljani. Guverner province, ki je nosil naslov *praefectus Aegypti*, je bil poslan iz Rima kot cesarjev osebni predstavnik. Ta je služil, normalno, kot se je cesarju zahotelo, po navadi v dobi okoli enega do treh let, redkeje za štiri ali pet let. Večino časa, v katerem so Egiptu vladali Rimljani, je vojaška okupacija zahtevala dve legiji prebivalcev iz Rima, ki so bili pod oskrbo rimskih oficirjev, kar je predstavljalo okoli sedemnajst ali osemnajst tisoč mož. Ti so morali službovati 26 let. Ko so se upokojili, jih nekateri meščani niso ravno marali, saj so vedno prišli vojaki v vas ali zaradi, davkov, hrane ali pa račune. V vladi so bili zapisani kot Egipčani vsi, ki so bili morda tudi Judje, iz Makedonije, Krete in pa seveda Egipta. Pogoste so postale notranje poroke med domačimi Egipčani in potomci grških naseljencev. Egipt, ki ga je Oktavijan priključil Rimu, je bil razdeljen na kakšnih 30 upravnih območij. Kmetje so živeli natrpani skupaj v vaseh in zaselkih, od koder bi potovali peš ali na oslovem hrbtu nazaj do polij, ki so bila v časih kar precej oddaljena. Kmetje, ki so uspeli, so se pogosto premaknili s svojo družino v glavno mesto. Tam so lahko živeli v urbanem okolju, ki jim ga je nudil metropolis. Plodna Nilova delta se pred iztekem v Sredozemsko morje deli na sedem rokavov. Poleti je Nil v Egiptu poplavljal pobočja in tako celo dolino spremenil v prostrano jezero. Vzrok za ta vsakoletni fenomen je bil tema za razglabljanje skozi celotno antiko. V času poplav je bil Nil pogosta tema v rimski umetnosti. Egipt je bil znan po svojih dveh proizvodih, lanu in papirusu. Kasneje je poleg Sirije postal glavni izvoznik teh izvodov.

6. PRILOGA

6.1 Anketa

Pripravljam raziskovalno nalogo na temo starega Egipta pod Rimljani. Prosim, če izpolnite spodnjo anketo. Anketa je anonimna.

Hvala za sodelovanje.

Obkroži:

Razred: 7. 8. 9.

1. V katerem stoletju je stari Egipt padel pod grško oblast? Obkroži.

1. 1. st. pr. n. št.
2. 2. st. pr. n. št.
3. 3. st. pr. n. št.
4. 4. st. pr. n. št.

2. Koliko že veš o starem Egiptu?

1. Ne vem nič
2. Vem malo
3. Vem kar nekaj
4. Vem veliko

3. Na kaj najprej pomisliš ob besedi »Egipt«? Prosim, zapiši na črto.

4. Kdo je bil/a zadnji/a vladar/vladarica starega Egipta?

5. Katerega leta je Oktavijan ustanovil Egipt kot rimsko provinco?

1. 30 pr. n. št.
2. 332 pr. n. št.
3. 343 pr. n. št.

6. Komu izmed spodaj navedenih Rimljanov je Kleopatra rodila sina?

1. Julij Cezar
2. Mark Antonij
3. Oktavijan

7. Položaj žensk v starem Egiptu je bil dokaj enakovreden položaju moških. Ali meniš, da se je njihov položaj pod Rimljani spremenil? Možen je en odgovor.

1. Da, položaj žensk pod Rimljani je bil veliko boljši kot prej
2. Ne, položaj žensk pod Rimljani je bil enak kot prej.
3. Da, položaj žensk pod Rimljani je bil slabši kot prej.

8. Tako Egipčani kot Rimljani so bili politeisti. Imenuj vsaj enega egipčanskega in enega rimskega boga

Egipčanski bog: _____

Rimski bog: _____

7. VIRI IN LITERATURA

7.1 Literatura

- <http://zgodovina.si/13557-2/> (12.11.2018)
- https://dijaski.net/gradivo/zgo_ref_cezar_gaj_julij_01 (12.11.2018)
- Peter A. Clayton. 1994. *Cronicle of the pharaons*. London: Thames and Hudson
- Robert Morkot. 2002. *Stari Egipt in njegova kraljestva*. Ljubljana: Cankarjeva založba
- Jean Vercoutter. 1986. *Iskanje pozabljenega Egipta*. Ljubljana: DZS
- Naphtali Lewis. 1983. *Life in Egypt under Roman rule*. Oxford: Clarendon press
- Christian Jacq. 2006. *Drevo življenja, Ozirisove skrivnosti*. Tržič: Učila Internacional

7.2 Viri slik

- Slika 1: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/59/Alexander_and_Bucephalus_-_Battle_of_Issus_mosaic_-_Museo_Archeologico_Nazionale_-_Naples_BW.jpg (7.2.2020)
- Slika 2: <https://www.ancient.eu/uploads/images/8268.jpg?v=1569518915> (7.2.2020)
- Slika 3: <http://zgodovina.si/13557-2/> (7.2.2020)
- Slika 4: Robert Morkot. 2002. *Stari Egipt in njegova kraljestva*. Ljubljana: Cankarjeva založba
- Slika 5: <https://www.pinterest.com/pin/25895766591299136/> (9.2.2020)
- Slika 6: <https://www.ancient.eu/uploads/images/8268.jpg?v=1569518915> (3.2.2020)